

**PRERAZMNOŽITEV GOBARJA (*Lymantria dispar* L.) NA OBMOČJU
PRIMORSKE IN VPLIV NA GOZDNO VEGETACIJO**Ivan ŽEŽLINA¹, Gabrijel SELJAK² Egon REBEC³^{1,2,3}Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Pri hrastu 18, 5000 Nova Gorica, Slovenija**IZVLEČEK**

Gobar (*Lymantria dispar* L.) je prvenstveno škodljivec gozdov, ki se običajno pojavlja v manjših populacijah in zato poškodbe dreves niso znatne. V primeru prerazmnožitve pa lahko postane zelo pomemben škodljivec gozdnih ter ostalih drevesnih in grmovnih vrst, med drugim tudi sadnega drevja. V letu 2004 je bila na Primorskem močna prerazmnožitev gobarja na vzhodnem in južnem pobočju Sabotina, obrobju Trnovskega gozda v spodnji Vipavski dolini in na gozdnatih pobočjih nad Vipavo proti Nanosu. Izjemno močan napad pa smo ugotovili na širšem območju Krasa in na kraškem robu nad Črnim Kalom. Od gozdne vegetacije so bili najbolj prizadeti sestoji črnega gabra (*Ostrya carpinifolia*) in hrasta (*Quercus* spp.), pri sadnem drevju pa je bilo največ poškodb na češnjah (*Prunus avium* L.), višnjah (*Prunus cerasus* L.), slivah (*Prunus domestica* L.) in kutinah (*Cydonia oblonga* Mill.). Občasna prerazmnožitev gobarja sicer ni nič posebnega, razsežnost omenjene prerazmnožitve pa je izjemna, saj take stopnje napadenosti in poškodb na Primorskem ne beležimo že več desetletij.

Ključne besede: gobar, *Lymantria dispar*, Primorska, črni gaber, hrast, češnja, višnja, sliva, kutina

ABSTRACT**HIGH DENSITIES OF GYPSY MOTH (*Lymantria dispar* L.) ON PRIMORSKA
REGION AND ITS ASCENDANCY ON FOREST VEGETATION**

Gypsy moth (*Lymantria dispar* L.) is in the first place important as pest of the hardwood forests, which usually remains at low densities and causes no discernible damage. Occasionally the populations reach high densities and these populations may cause discernible damages on forest vegetation and on fruit trees. During the year 2004 on Primorska region, abundant populations of gypsy moth were appearing on east and south slope of Sabotin, on margin parts of Trnovski gozd up to Vipavska dolina and on forest areas up to Vipava towards to Nanos. Extremely high populations were appearing on wide part of Kras and on Kras-margin up to Črni Kal. Damages were noticed on hornbeam (*Ostrya carpinifolia*) and on oak (*Quercus* spp.) among forest vegetation, and on cherries (*Prunus avium* L.), sour cherries (*Prunus cerasus* L.), plums (*Prunus domestica* L.) and quince (*Cydonia oblonga* Mill.) among fruit trees. High densities of gypsy moth from time to time is nothing special, but abundant populations on some areas on Primorska region in year 2004 were extreme because the high damage caused by this pest in year 2004 were absent for decades.

Key words: gypsy moth, *Lymantria dispar*, Primorska, hornbeam, oak, cherry, sour cherry, plum, quince

¹mag., Pri Hrastu 18, SI-5000 Nova Gorica²mag. univ. dipl. inž. kmet., Pri hrastu 18, SI-Nova Gorica³Pri hrastu 18, SI-Nova Gorica

1. UVOD

Gobar (*Lymantria dispar* L.) lahko ob prerazmnožitvi povzroči veliko škodo tako v gozdovih, kot tudi na sadnem drevju. Je izjemno polifagna vrsta, ki se hrani z listjem številnih listnatih dreves. Poleg hrasta in črnega gabra ima najraje beli gaber, bukev, lesko, jelšo, topol, lipo, platano itd. Pri sadnem drevju so ob prerazmnožitvi gobarja prizadeti tisti sadovnjaki, ki so zasajeni v bližini gozda. Večje prerazmnožitve se običajno pojavijo vsakih 5 do 10 let ali pa še redkeje. V letih po 2. svetovni vojni beležimo prerazmnožitve gobarja v letu 1948, ko je povzročil golobrst na nekaj sto hektarih gozdov na območju Slovenije, v letih 1954, 1959 do 1961 in 1968 je na Primorskem ravno tako povzročil precej škode v gozdovih. Najhujša je bila prerazmnožitev v letu 1960, ko so gosenice zatirali celo s prašenjem DDT-ja ročno in z letali. Pojav nedavne prerazmnožitve pa lahko povežemo z lanskim toplim poletjem, ki je bilo očitno zelo ugodno za razvoj gobarja.

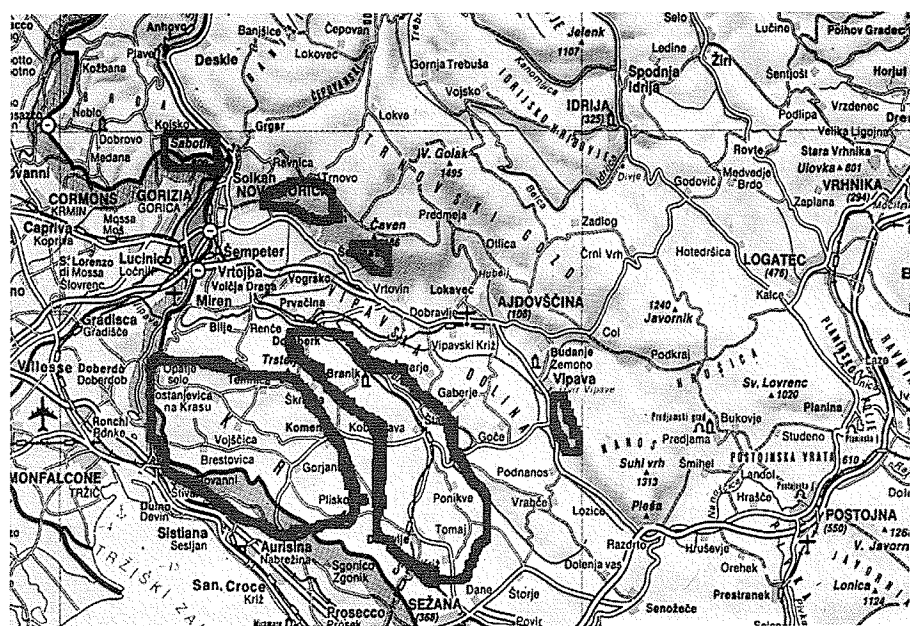
2. OPIS IN BIOLOGIJA

Spolni dimorfizem je pri gobarju zelo izrazit. Samica je z razponom kril velika do 6 cm., krila so bela, s tankimi, neizrazitimi prečnimi črtami temnejše barve. Na robu kril lahko praviloma vidimo močnejšo rjavo črto v obliki črke V. Tipalke so nitaste in manj izrazite kot pri samcu. Samec je manjši, z razponom kril meri do 3,5 cm. Je rjavkaste barve s prečnimi cikcakastimi vzorci na krilih. Tipalke so peresaste in bolj izrazite kot pri samici. V aprilu in maju se iz jajčec izležejo gosenice, ki so sprva sivorjave barve in porasle s svetlejšimi, dolgimi dlačicami, ki izraščajo iz šestih bradavic na vsakem členu. Dlačice so lomljive in v stiku s kožo lahko povzročajo neprijetne izpuščaje. Na prvih petih segmentih so bradavice modrikaste na ostalih šestih pa rdečkaste barve. Na hrbtni strani so tri izrazite črte rumenkasto rjave barve. Odrasle gosenice so velike od 6 do 7 cm in so v fazi rasti vedno bolj požrešne. Konec junija in v juliju se gosenice zabubijo. Buba je rjave barve, prekrita z tankimi rumenimi dlačicami in z mesta, na katerega se je pritrdila visi na kratki vrvičasti nitki oziroma podaljšku. Metulji se iz bub izležejo koncem julija in v avgustu. Oplojena samica kmalu po oploditvi odlaga jajčeca v kupčkih na skorjo dreves ali na druga primerna mesta in jih prekrije z klobučevinasto zaščito. Gobar prezimi v stadiju jajčec. Mlade gosenice se izležejo med odganjanjem dreves. Te imajo v začetku zelo dolge in nabrekle zračne dlačice, ki jim omogočajo, da jih veter raznese po bližnji okolici. Dokler so gosenice mlade, ne povzročajo večje škode, ko pa dorastejo je škoda lahko velika, povzročijo lahko tudi popoln golobrst.

3. PRERAZMNOŽITEV IN MOREBITNI UKREPI

V letu 2004 se je gobar prerazmnožil na območju celotne Slovenije, med najbolj prizadetimi območji pa je bila ravno Primorska, kjer je bil po več kot 40-ih letih spet izjemno močan napad. Škodljivec se je, glede na izkušnje prejšnjih kalamitet, pojavil dokaj pozno (konec maja). Skoraj popoln golobrst smo ugotovili na pobočjih Sabotina, na obrobju Trnovskega gozda v spodnji Vipavski dolini in na gozdnatih pobočjih nad Vipavo proti Nanosu. Najbolj pa je bilo prizadeto širše območje Krasa ter kraški rob nad Črnim Kalom. Občutno so bili prizadeti sestoji črnega gabra (preko 60%), kjer so gosenice obžrle vse listje, večinoma s peclji vred, in hrasta, ki sta ga letos precej obdelala tudi hrastov zavijač (*Tortrix viridana*) in mali zimski pedic (*Cheimatobia brumata*). Po ocenah strokovnih služb je bilo prizadetih približno 12.000 ha gozdov ali 20.000 ha skupnih površin (tudi manj kakovostni gozdni sestoji). Prizadeti sestoji so v juliju kazali zelo klavarno podobo, vendar so se drevesa na nekaterih območjih, kjer je bilo dovoj vlage ponovno obrasla.

Pri sadnem drevju pa smo največ poškodb zasledili na češnjah, višnjah, slivah, kutinah, jablanah, hruškah in marelicah ter manj na breskvah.

Slika 1: Območja na Primorskem, kjer je bil napad gobarja najhujši.

Kaj pa zatiranje? Gobar ima veliko naravnih sovražnikov, ki ga, razen v primerih ko se pojavi huda prerazmnožitev, v naravi večinoma uspešno obvladujejo. Pomembne so parazitske osice iz družine Braconidae, muhe iz družine Tachinidae (še posebej vrsta *Compsilura concinnata*) ter številne plenilske vrste, med katerimi je zelo pomemben veliki moškatnik (*Calosoma sycophanta*) iz družine krešičev (Carabidae). Gobarja običajno ne zatiramo, ker je spekter delovanja insekticidov preširok in vpliv na druge organizme v naravi prevelik. V primerih, ko je zatiranje vendarle potrebno (sadne in okrasne rastline) pa uporabljamo predvsem pripravke na osnovi bakterije *Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki*, ki uspešno zatirajo mlade gosenice.

4. SKLEP

Prerazmnožitev gobarja ni nič posebnega, izjemne pa so kalamitete takih razsežnosti kot leta 2004, ko je povzročena tudi večja gospodarska škoda. Tudi avtohtona, ne le introducirana vrsta škodljivca nas lahko presenetijo, kar se je zgodilo lani. Taka prerazmnožitev se običajno pojavi le eno sezono, zato v letu 2005 ne pričakujemo večje gradacije, čeprav je le-ta odvisna tudi od vremenskih razmer.

5. LITERATURA

- Mozetič M. 1960. Osamitev virusa poliedrije iz gosonic gobarja (*Lymantria dispar*) v Sloveniji. Gozdarski vestnik, 5: 129-132
- Rebec E. 2004. Osebna komunikacija, ustne informacije. KGZS – zavod GO, Pri hrastu 18, 5000 Nova Gorica
- Šlander J. 1955. Varstvo gozdov v povojni Sloveniji. Gozdarski vestnik, 9-10: 325-326
- Tumpej Z. 1960. Zatiranje gobarja v ZDA. Gozdarski vestnik, 6: 174-181